

Till RIKSDAGENS SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTT

StV@eduskunta.fi

ÄRENDE

Skriftligt sakkunnigyttrande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om:

RP 15/2017 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse

RP 47/2017 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om kundens valfrihet inom social- och hälsovården samt ändring av 2 § i lagen om statens revisionsverk

RP 52/2017 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om produktion av social- och hälsotjänster

BAKGRUND

Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf (FDUV) är en riksomfattande intresseorganisation som arbetar för svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning och deras närstående. Förbundet representeras av elva lokalföreningar samt föreningen för personer med utvecklingsstörning Steg för Steg. Förbundet har ca 2800 medlemmar.

SAKKUNNIGYTTRANDE

Den förestående vårdreformen och de planerade lagstiftningsreformerna kommer att ha en betydande inverkan på hur tjänsterna för personer med utvecklingsstörning ser ut i framtiden. För förbundets medlemmar är det angeläget att få motsvarande tjänster som finskspråkiga personer med utvecklingsstörning får, men på svenska. Personer med utvecklingsstörning ska också erbjudas möjlighet att välja mellan olika alternativ, samtidigt som det behövs en viss kontinuitet i nödvändiga vardagliga tjänster som behövs hela livet ut. Tjänsterna måste utvecklas utgående från de stödbehov människor har och inte utgående från vilka strukturer som byggts upp. Idag måste många personer med utvecklingsstörning flytta på grund av att de inte kan få det stöd de behöver i närsamhället.

Personlig budget

FDUV stöder varmt ibruktagandet av personlig budget. I lagförslaget finns emellertid några punkter som bör förtydligas. Enligt lagförslaget (27 §) förutsätter användning av personlig budget att kunden

enligt bedömning har ett kontinuerligt behov av hjälp, stöd eller vård och omsorg och att kunden själv eller med assistans kan planera och administrera sina tjänstehelheter. FDUV anser att kravet på förmåga att själv eller med hjälp av assistans planera och administrera tjänstehelheten är diskriminerande och behöver därför slopas. Annars är risken att just de personer, som har stort stödbehov och vars självbestämmande ofta är begränsat, faller utanför denna stödform. Målet med personlig budget bör vara att skapa en helhet som möter den enskilda personens behov, oberoende om det är stort eller litet. FDUV framhåller också att den individcentrerade planering i 25 § 3 mom. vid behov ska genomföras i samarbete med kunden själv. Om en vuxen person inte på grund av funktionsnedsättning kan fatta beslut om sina tjänster även om hen får stöd, bör hens plan sammanställas i samarbete med personens lagliga företrädare eller anhörig eller annan närstående person. Vid uppgörande av planen bör myndigheten svara för att kunden kan delta i planeringen. Detta innebär att information och handledning om processen samt de olika stödformerna ska ges på brukarens språk, vilket också kan inkludera användningen av alternativa och kompletterande kommunikationsmetoder.

FDUV förutsätter vidare att 25 § 3 mom. omformuleras enligt följande: "Om social- och hälsovårdspersonalen inte behärskar klientens språk eller om klienten på grund av hörsel-, syn- eller talskada eller av någon annan orsak inte kan göra sig förstådd ska *myndigheten* ansvara för att tolkning ordnas och tolk anlitas."

För att systemen med kundsedel och personlig budget fungerar bör värdet på dessa stödformer vara tillräckliga. FDUV vill göra lagstiftaren uppmärksam på situationen i Sverige, där användning av motsvarande system för kundsedel har lett till att det ersatta värdet endast täcker grundservice, medan kunden själv varit tvungen att stå för de kostnader som uppstått på grund av kundens individuella behov. I serviceplaneringen och vid beslutsfattandet är det därför viktigt att noga redogöra för kundens helhetsbehov, så att värdet på kundsedeln och/eller den personliga budgeten motsvarar de verkliga kostnader som uppstår.

En grundläggande tanke inom personlig budget är att kunden kan byta från en tjänst till en annan inom ramen för budgetramarna. I förslaget finns inte tillräckligt tydligt beskrivet hur denna process går till samt vem som ansvarar för att nödvändiga ändringar i avtal görs mellan serviceproducenter. FDUV påpekar att idén med personlig budget är att serviceproducenter ska kunna vara andra än social- och hälsovårdens serviceproducenter. Detta är aktuellt till exempel inom daglig verksamhet för personer med utvecklingsstörning; dagverksamheten ska vara möjlig att förverkliga på andra ställen än de traditionella enheterna för daglig verksamhet, till exempel på lantgårdar, i butiker eller på andra ställen som passar kundens behov och önskemål.

Kunden bör också kunna byta från en tjänst till en annan enligt behov och utan tidsgränser på ett år. Därtill bör landskapet noga följa upp hur den personliga budgeten fungerar i avseende på kvalitet,

omfattning och kostnadsutvecklingen. Detta bör göras oftare än en gång per år, särskilt då det gäller nya kunder. I lagförslaget bör också förtydligas vem som ansvarar ifall den personliga budgeten överskrids. Med en kontinuerlig uppföljning kan man undvika att systemet används fel.

Kundsedel

Utgångspunkten med kundsedlar är att personen som behöver stöd själv kan välja mellan olika producenters tjänster. En grund för användning av kundsedlar är att det finns flera producenter att tillgå, samt att dessa producenter kan tillhandahålla tjänster på svenska och att tjänsterna är anpassade enligt kundens behov. För FDUV:s målgrupp kan detta till exempel innebära att tjänsterna måste vara tillgängliga på svenska samt att alternativ och kompletterande kommunikation vid behov ska kunna användas.

Landskapet bör också försäkra sig om att producenten för direktvals-tjänster uppfyller de uppställda kriterierna då det gäller tjänsternas tillgänglighet, omfattning och språk, om serviceplanen är uppgjord av landskapet och innehåller tjänster som i enlighet med bestämmelserna om direktvals-tjänster faller inom social- och hälsovårdscentralens ansvarsområde.

Reformen som helhet

Den centrala frågan när det gäller vårdreformen för svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning är vilken roll Kårkulla samkommun ska ha i framtiden. För närvarande är Kårkulla samkommun det enda omsorgsdistriktet som erbjuder tjänster på svenska. Ett förslag är att skapa en särlösning för Svenskfinland och fortsätta upprätthålla Kårkulla som en samkommun för att garantera tjänster på svenska. Förslaget grundar sig på att samla alla personer med funktionsnedsättning under samma tak och att på det sättet garantera ett tillräckligt kundunderlag för att upprätthålla specialkunnande inom området. Dessvärre bygger förslaget på en fortsatt monopolställning för samkommunen att som den enda stora producent erbjuda tjänster till svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning och andra funktionsnedsättningar. De andra omsorgsdistrikten läggs ner i enlighet med FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Därför anser FDUV att följande synpunkter bör beaktas i det fortsatta arbetet med reformerna:

1. Expertkunskapen inom den svenskspråkiga specialomsorgen måste tryggas.
  - Ett svenskspråkigt Expert- och utvecklingscenter med specialenheter för krisundersökning och rehabilitering för personer med utvecklingsstörning blir områdesöverskridande mellan de svensk- och tvåspråkiga vårdområdena. På detta sätt säkerställer man att det finns ett tillräckligt underlag för de tjänster som förutsätter specialkunnande på svenska.

- Övrig verksamhet inom Kårkulla samkommun (boendeverksamhet, arbets- och dagverksamhet mm.) ordnas som närservice inom landskapen. Verksamheten kan köpas in av olika producenter, men kriterierna för upphandlingen bör säkra svenskspråkiga, kontinuerliga och långsiktiga lösningar av hög kvalitet.
2. FDUV och de övriga förbunden inom SAMS-Samarbetsförbundet kring funktionsnedsättning föreslår att lagförslaget kompletteras med bestämmelser om en samordnande och koordinerande mekanism för att trygga social- och hälsovårdstjänster för svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning. Denna koordinator skulle bistå påverkansorganen för den språkliga minoriteten inom tvåspråkiga landskap att genomföra sitt uppdrag att utreda, bedöma och fastställa vilka tjänster den språkliga minoriteten har behov av på sitt eget språk och följa tillgången på dessa och tjänsternas kvalitet.
  3. Vi anser att det är positivt att landskapen förutsätts skapa påverkansorgan för den språkliga minoriteten. För att nämnderna ska kunna genomföra sitt uppdrag bör tillräckliga resurser reserveras i landskapens budget (se punkt 2). Därtill bör representanter för minoritetsspråknämnderna ges möjlighet att delta med närvaro- och yttranderätt i fullmäktige- och nämndmöten inom landskapets organisation. Samarbetet mellan intresseorganisationerna och landskapen måste förtydligas.
  4. Då det gäller klient- och patientuppgifter i riksomfattande informationssystemtjänsterna (Kanta-tjänsterna) måste det förtydligas vilken av serviceproducenterna som ansvarar för att vid behov översätta den information som behövs då tjänster tillhandahålls.
  5. FDUV förutsätter fortsättningsvis att reformen granskas ur ett språkligt perspektiv, eftersom vi ser att det finns stora risker för att lagarna försämrar levnadsvillkoren för svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning.

Helsingfors den 29 maj 2017

Lisbeth Hemgård
Verksamhetsledare

Annette Tallberg
Sakkunnig inom FDUV

Ytterligare information:

lisbeth.hemgard@fduv.fi, 040 526 43 69

annette.tallberg@fduv.fi, 040 674 72 47